

บทบาทของผู้พิพากษาสมทบในศาลไทย

3.1 แนวคิดการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

กฎหมายย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม เศรษฐกิจและการเมือง และเทคโนโลยีในแต่ละยุคแต่ละสมัย ทั้งนี้เพราะกฎหมายเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ไม่ให้เกิดการเอาเปรียบกัน เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเป็นธรรมในสังคมอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการบัญญัติกฎหมายและบังคับใช้กฎหมาย

ในช่วงระยะเวลา 20 กว่าปีที่ผ่านมา สภาพของสังคมไทย เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยีโลกปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างรวดเร็วมาก จึงมีกฎหมายเกิดขึ้นใหม่มากมายออกมาใช้บังคับเพื่อให้รับสภาพการณ์ในปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2527 กระทรวงยุติธรรมได้ตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นที่ต้องมีผู้พิพากษาผู้มีความรู้ความชำนาญในกฎหมายเฉพาะทางเฉพาะด้าน เพื่อที่จะได้อำนวยความยุติธรรมโดยพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายดังกล่าวได้อย่างถูกต้องตรงกัน จึงได้สร้างผู้พิพากษาให้มีความรู้และความเข้าใจในกฎหมายพิเศษให้มีจำนวนมากขึ้นด้วยการจัดให้มีการฝึกอบรมและสัมมนาผู้พิพากษาในทุกระดับชั้นศาลขึ้นทุกปี ได้แก่ การฝึกอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับกฎหมายแรงงาน กฎหมายภาษีอากร กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้พิพากษามีความพร้อมสำหรับปัญหาข้อพิพาทที่จะมาสู่ศาลตามกฎหมายใหม่¹

¹ ปรินญา ดีผดุง, “กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา”, เอกสารการสอน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ 9-15(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2547), น. 321.

3.1.1 ทรัพย์สินทางปัญญากับทรัพย์สินโดยทั่วไป

ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่ง แต่มีลักษณะพิเศษ ดังนี้

3.1.1.1 ความหมายทรัพย์สินทางปัญญา

ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) เป็นสิทธิทางกฎหมายที่มีอยู่เหนือผลงานการสร้างสรรค์ทางปัญญาของบุคคลรวมถึงการประดิษฐ์ (Invention) การออกแบบ (Designs) เครื่องหมายการค้าและบริการ (Trade and service marks) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical indications) และการแสดงออกซึ่งความคิด (Expression of idea) เป็นต้น นอกจากนี้ผลงานการสร้างสรรค์ทางปัญญาหลายประเภทเป็นสิ่งที่กฎหมายให้การคุ้มครองรวมถึงบรรดาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล ความรู้ อุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม

จะเห็นได้ว่า ทรัพย์สินทางปัญญาใดจะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมาย จะต้องได้รับการรับรองจากกฎหมายว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญาก่อนในเรื่องนี้ ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 837/2507 ก่อนที่ประเทศไทยจะบังคับใช้กฎหมายสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 เป็นบรรทัดฐานไว้ว่า “เฉพาะแต่ผลงานทางปัญญาที่กฎหมายให้การรับรองเท่านั้น จึงจะมีสถานภาพเป็นทรัพย์สินทางปัญญา ดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 837/2507 วินิจฉัยว่า “สิทธิเปเต้นท์” ที่โจทก์อ้างนี้เป็นเพียงนามธรรม ไม่มีรูปร่างและเมื่อ “สิทธิในวิธีการประดิษฐ์” หรือ “สิทธิเปเต้นท์” เช่นที่โจทก์อ้างในขณะนี้ ยังไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายไทยก่อตั้งและคุ้มครอง จึงหาได้ชื่อว่าเป็น “สิทธิตามกฎหมายไม่” จึงเป็นเรื่องนอกกฎหมาย โจทก์จึงไม่อาจถือเอาเป็นของตน เรียกไม่ได้ว่าถูกทำให้เสียหายแก่สิทธิของตนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 จึงไม่อาจก่อให้เกิดเป็นมูลหนี้ละเมิดที่จะเรียกร้องให้บังคับบัญชาทางศาลได้และเมื่อไม่อาจถือเอาเป็นของตนได้ จึงมิใช่ทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 99 และจึงไม่อาจมีสิทธิในสิ่งหรือสิทธิขัดขวางห้ามตาม มาตรา 1336 อำนาจป้องกันตามสารบัญญัติของโจทก์จึงไม่มี และเมื่อมิใช่ “สิทธิตามกฎหมาย” อาจเสนอคดีตามวิธีบัญญัติของโจทก์ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55) จึงไม่มีเช่นเดียวกัน”²

² www.judiciary.or.th วันที่ 1 พฤษภาคม 2551

ลักษณะของทรัพย์สินทางปัญญา

ในปัจจุบัน ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่ง³ และมีลักษณะบางประการที่เหมือนกับทรัพย์สินโดยทั่วไป เช่นผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาและเจ้าของทรัพย์สินโดยทั่วไปต่างก็มีสิทธิเด็ดขาด (Exclusive rights) ในอันที่จะห้ามปราม กีดกันบุคคลอื่นมิให้เข้ามาเกี่ยวข้องหรือใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินของตนโดยปราศจากอำนาจตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินของตน⁴ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ทรัพย์สินทางปัญญาก็ยังมีลักษณะบางประการที่แตกต่างไปจากทรัพย์สินโดยทั่วไป ใน 5 ประการต่อไปนี้

- (1) เจตนารมณ์ของการคุ้มครอง
- (2) วัตถุประสงค์
- (3) ลักษณะของสิทธิ
- (4) อายุการคุ้มครอง
- (5) หน้าที่ในการใช้สิทธิ

(1) เจตนารมณ์ของการคุ้มครอง รัฐให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยให้ความสำคัญกับเหตุผล ในทางเศรษฐกิจมากกว่าเหตุผลในด้านศีลธรรม ในขณะที่รัฐให้ความคุ้มครองทรัพย์สิน โดยทั่วไปในทางศีลธรรมเท่านั้น

(2) วัตถุประสงค์ ทรัพย์สินทางปัญญามีวัตถุประสงค์เป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจเป็นความคิด การแสดงออกซึ่งความคิด หรือข้อมูลต่างๆก็ได้ และจะต้องเป็นผลงานการสร้างสรรค์ทางปัญญาของบุคคลเท่านั้น ในขณะที่ทรัพย์สินโดยทั่วไปอาจเป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่างหรือไม่มีรูปร่างก็ได้ อาจเกิดจากบุคคล สัตว์หรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติก็ได้

³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 และ มาตรา 138 ทรัพย์สิน หมายความว่า รวมถึงวัตถุประสงค์ที่ไม่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้

⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 36 และมาตรา 38 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 15 มาตรา 16 และมาตรา 17 พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาตรา 44 และมาตรา 49 พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 มาตรา 33 และมาตรา 47

(3) ลักษณะของสิทธิ ทรัพย์สินโดยทั่วไปในกรณีที่เป็นทรัพย์สินที่มีรูปร่าง เมื่อตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งสิทธิได้สูญหาย ถูกทำลายหรือสลายสิ้นไปด้วยเหตุใดๆ กรรมสิทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สินนั้นก็จะอมระงับสิ้นไปด้วย ในขณะที่ทรัพย์สินทางปัญญาจะแยกสิทธิทางกฎหมายออกจากสิ่งที่อยู่ภายใต้สิทธิ (Proprietary rights rather than things) กล่าวคือ แม้ว่าสิ่งที่อยู่ภายใต้สิทธิจะถูกทำลาย หรือสูญหายไปก็ตาม ก็จะไม่เกิดผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น หรือสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาจะไม่สูญสลายไปโดยสภาพแห่งตัวทรัพย์สิน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นาย ก. เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ในหนังสือที่ตนได้ประพันธ์ขึ้น นาย ก. ได้จัดพิมพ์หนังสือดังกล่าวออกจำหน่าย นาย ข. ซื้อหนังสือที่ นาย ก. ประพันธ์ จากร้านขายหนังสือมาหนึ่งเล่ม เช่นนี้ นาย ข. ได้ไปซึ่งกรรมสิทธิ์ในหนังสือเล่มที่ตนได้ซื้อไปนั้น แต่ นาย ก. ยังคงมีลิขสิทธิ์ในหนังสือนั้น ผลทางกฎหมายมีดังนี้ นาย ข. มีสิทธิที่จะอ่าน ใช้จำหน่าย หรือทำลายรวมถึงสิทธิที่จะฟ้องร้องเอา กับผู้ที่ลักเอาหนังสือนั้นไป แต่นาย ข. ไม่มีสิทธิที่จะพิมพ์หนังสือนั้น และถ้ามีบุคคลอื่นทำการพิมพ์หนังสือนั้นออกจำหน่าย นาย ข. ก็ไม่มีสิทธิว่ากล่าวกับบุคคลดังกล่าว ในขณะที่นาย ก. มีอำนาจตามกฎหมาย เนื่องจาก ลิขสิทธิ์ในหนังสือนั้นยังคงอยู่กับ นาย ก. ซึ่งเป็นผู้ประพันธ์

(4) อายุการคุ้มครอง ทรัพย์สินทางปัญญาจะมีกฎหมายกำหนดอายุการคุ้มครองเอาไว้ ได้แก่ กฎหมายลิขสิทธิ์กำหนดอายุการคุ้มครองไว้ 50 ปี หลังจากผู้สร้างสรรค์งานถึงแก่ความตาย หรือกฎหมายสิทธิบัตร กำหนดอายุการคุ้มครอง สิทธิบัตรการประดิษฐ์ 20 ปี สิทธิบัตรการออกแบบ 10 ปี หรือกฎหมายเครื่องหมายการค้ากำหนดอายุการคุ้มครอง 10 ปี แต่เจ้าของเครื่องหมายการค้าสามารถต่ออายุการจดทะเบียนได้ตลอดไป เป็นต้น ในขณะที่ทรัพย์สินโดยทั่วไปไม่มีการกำหนดเวลาสิ้นสุด เจ้าของทรัพย์สินมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของตนตลอดไป จนกว่าทรัพย์สินจะสิ้นสภาพหรือถูกบุคคลอื่นครอบครองปรปักษ์⁵

(5) หน้าที่ในการใช้สิทธิ ทรัพย์สินโดยทั่วไป ผู้เป็นเจ้าของจะนำทรัพย์สินของตนไปใช้ประโยชน์หรือไม่ก็ได้ ไม่มีกฎหมายกำหนดหน้าที่ไว้ แต่ทรัพย์สินทางปัญญาบางประเภท กฎหมายกำหนดชัดแจ้งว่า ผู้ทรงสิทธิจะต้องใช้สิทธิของตนมิฉะนั้น รัฐก็อาจทำการบังคับให้มีการใช้สิทธิก็ได้ดังตัวอย่างในกฎหมายสิทธิบัตร ดังนี้

“การที่ผู้ทรงสิทธิไม่ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรภายในประเทศหรือไม่ขายผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ หรือขายผลิตภัณฑ์ดังกล่าวในราคาสูงเกินสมควรหรือไม่พอความต้องการของประชาชน รัฐก็อาจใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิ (Compulsory Licensing หรือ CL) เอากับ

⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382

สิทธิบัตรดังกล่าวได้ โดยการอนุญาตผู้ประกอบการรายอื่นใช้สิทธิตามสิทธิบัตร ให้ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรหรือกระทำการอย่างอื่นที่โดยทั่วไปถือว่า เป็นสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร”⁶

3.1.1.2 กฎหมายที่ใช้บังคับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

โดยทั่วไป ประเทศต่างๆ จะไม่คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากแต่จะคุ้มครองภายใต้กฎหมายที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นการเฉพาะ เนื่องจากกฎหมายที่มีลักษณะเฉพาะมีความเหมาะสมต่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายสัญญา กฎหมายละเมิด กฎหมายอาญา และยังเกี่ยวข้องกับวิทยาการในสาขาอื่นๆ ได้แก่ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา บริหารธุรกิจความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี⁷

ประเทศไทยได้บัญญัติกฎหมายเฉพาะ เพื่อคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติคุ้มครองแบบผังภูมิของวงจรรวม พ.ศ. 2543 พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 และยังคงใช้กฎหมายทั่วไป ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ 5 ละเมิด ประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะ 8 ความผิดเกี่ยวกับการค้า เป็นต้น ในขณะที่รัฐให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินโดยทั่วไปด้วยกฎหมายทั่วไป ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา⁸ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ผลงานทางปัญญาใดจะเป็นทรัพย์สินทางปัญญา จะต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 3 ประการดังนี้

- (1) สิ่งดังกล่าวเป็นสิ่งที่กฎหมายและนโยบายของรัฐรับรองว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญาตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด

⁶ พระราชบัญญัติ สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 46

⁷ จักรกฤษณ์ ครอบงษ์ และนันทน อินทนนท์, "กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา," เอกสารการสอนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช หน่วยที่ 1-8 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546), น.5 -11.

⁸ ประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน

- (2) สิ่งดังกล่าวมีคุณสมบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด
- (3) สิ่งดังกล่าวเป็นสิ่งที่ได้รับการคุ้มครอง โดยอยู่ในระหว่างอายุการคุ้มครอง

การที่ทรัพย์สินทางปัญญามีความแตกต่างจากทรัพย์สินโดยทั่วไปตามที่ศึกษามานั้น ทำให้การดำเนินคดีทรัพย์สินทางปัญญาแตกต่างจากการดำเนินคดีทรัพย์สินโดยทั่วไป จึงเป็นที่มาของการให้บุคคลภายนอกเข้าร่วมพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ในฐานะผู้พิพากษาสมทบด้วยเหตุผลที่จะได้นำเสนอในหัวข้อที่ 3.1.2 ต่อไป

3.1.2 ที่มาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

ในหัวข้อ 3.1.1 ได้นำเสนอให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของทรัพย์สินทางปัญญาที่แตกต่างจากทรัพย์สินโดยทั่วไป ในหัวข้อนี้ จะได้นำเสนอถึงเหตุผลของการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ดังนี้

- 3.1.2.1 ความชำนาญพิเศษ
- 3.1.2.2 คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องอาญา
- 3.1.2.3 ความสะดวกและรวดเร็ว
- 3.1.2.4 ความกอดตันจากต่างประเทศ

3.1.2.1 ความชำนาญพิเศษ

เมื่อเกิดข้อพิพาทกันตามกฎหมายที่ใช้บังคับกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศในศาล ย่อมมีความจำเป็นที่ต้องอาศัยผู้พิพากษาซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะเป็นผู้พิจารณาพิพากษา จึงจะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วและก่อให้เกิดความเป็นธรรม ตรงตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายที่ใช้บังคับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญา จึงไม่เพียงแต่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเท่านั้น แต่ต้องมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาด้วย เนื่องจากข้อเท็จจริงนับว่าเป็นข้อสำคัญอย่างยิ่งในการพิจารณาพิพากษาคดี หากผู้พิพากษาไม่เข้าใจข้อเท็จจริงในคดีหรือฟังข้อเท็จจริงในคดีคลาดเคลื่อนไป จะมีผลต่อความยุติธรรมที่คู่ความควรจะได้รับต้องเสียไป กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สิน

ทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จึงได้บัญญัติไว้ชัดเจนเกี่ยวกับ “ความชำนาญพิเศษ” ไว้ใน มาตรา 14 ดังนี้

มาตรา 14 บัญญัติว่า “ผู้พิพากษาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง จากข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ”

นอกจากนี้ เพื่อให้คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศได้รับการพิจารณาและฟังข้อเท็จจริงได้ถูกต้องตรงกับเนื้อหาแห่งคดีอย่างแท้จริง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ยังได้บัญญัติให้มีบุคคลภายนอก ซึ่งมีความรู้ความชำนาญทางทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเข้าร่วมพิจารณาและพิพากษาคดีในฐานะที่เป็นผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จะได้รับทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิทางทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งคณะกรรมการตุลาการคัดเลือก⁹

อย่างไรก็ดี แม้จะมีผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกและมีความรู้ความชำนาญทางทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเข้าร่วมพิจารณาพิพากษาคดีกับผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศแล้ว หากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเทคโนโลยีหรือวิทยาการบางด้านที่ผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบไม่มีความรู้ความเข้าใจและความชำนาญเพียงพอ องค์คณะผู้พิพากษาอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ มาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ ทั้งนี้เพื่อให้การฟังข้อเท็จจริงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด¹⁰ จึงจำเป็นต้องจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขึ้น

3.1.2.2 คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องอาญา

เหตุผลประการต่อมาในการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขึ้น เนื่องจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทยบัญญัติให้การ

⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 15

¹⁰ ปรินญา ตีผดุง, อ่างแล้ว เจริญรทที่ 1, น. 323-324.

กระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นความผิดอาญา นอกจากนี้ ข้อยุติในคดีอาญาว่าจำเลยได้กระทำละเมิดยังผูกพันให้ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งด้วย หากผู้เสียหายได้รับความเสียหาย ดังนี้จึงทำให้คดีแพ่งดังกล่าวมีลักษณะเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งหากข้อเท็จจริงที่ยุติในคดีอาญาคลาดเคลื่อน ย่อมส่งผลให้ความยุติธรรมในคดีแพ่งต้องเสียไปด้วย

หากผู้นำคดีมาฟ้องต่อศาลไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศบางประเภท อาจเข้าใจผิดว่างานที่ตนนำมาฟ้องเป็นงานที่ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย หรือเป็นงานที่ยังอยู่ในอายุการคุ้มครองตามกฎหมาย หรือการกระทำที่ฟ้องเป็นความผิดต่อกฎหมาย จำเลยอาจเข้าใจว่าการกระทำต่องานอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญานั้นเป็นการละเมิดต่อสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา จึงให้การรับสารภาพศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั่วไปก็เข้าใจว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิด จึงพิพากษาลงโทษจำเลยไปทั้งๆ ที่การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดและไม่อาจลงโทษได้ ซึ่งไม่ควรจะให้เกิดขึ้นเพราะข้อหาว่าผู้ใดกระทำความผิดทางอาญาย่อมกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้นั้นโดยตรง ดังนี้ คดีทรัพย์สินทางปัญญาทั้งคดีอาญาและคดีแพ่ง จึงควรได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลที่มีความชำนาญเป็นพิเศษในศาลเดียวกัน เพื่อไม่ให้เกิดการลักลั่นกันในผลแห่งคดี¹¹

3.1.2.3 ความสะดวกและรวดเร็ว

การพิจารณาคดีที่ล่าช้าย่อมเป็นการปฏิเสธความยุติธรรมทางหนึ่ง ดังนั้น การที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ให้มีบุคคลภายนอกเข้าร่วมพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรมแล้ว ยังได้บัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาไว้โดยเฉพาะ ได้แก่ การขอให้สืบพยานหลักฐานไว้ก่อน¹² การขอให้ศาลมีคำสั่งยึดหรือ

¹¹ เฟื่องอ้าง, น.324.

¹² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 28

อาัยตเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานที่ขอสืบไว้ก่อน¹³ การอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาศาลทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศให้อุทธรณ์โดยตรงไปยังศาลฎีกา ไม่ต้องอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ก่อน¹⁴ นอกจากนี้ยังได้บัญญัติให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ โดยอนุมัติประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใดๆ เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาและรับฟังพยานหลักฐาน ใช้บังคับในศาลทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศได้¹⁵ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม

ดังนั้น กระบวนการพิจารณาในศาลทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 และข้อกำหนดที่อธิบดีศาลทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ โดยอนุมัติประธานศาลฎีกาได้ออกข้อกำหนดไว้ ซึ่งเป็นการบัญญัติวิธีพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะ จึงนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง ซึ่งใช้บังคับกับคดีแพ่งและคดีอาญาทั่วไปมาใช้บังคับไม่ได้ เว้นแต่ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 และข้อกำหนดคดีทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ดังกล่าวบัญญัติไว้โดยเฉพาะ จึงให้นำบทบัญญัติแห่งกฎหมายข้างต้นมาใช้บังคับโดยอนุโลมแล้วแต่กรณีได้¹⁶ ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นไปโดยสะดวกและรวดเร็วขึ้น จึงจำเป็นต้องจัดตั้งศาลทฤษฎีสิน

¹³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 29

¹⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 38

¹⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 30

¹⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทฤษฎีสินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 26

ทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขึ้นมาเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปตามบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาและรับฟังพยานหลักฐานที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะแล้ว¹⁷

เห็นได้ว่า การจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้นเนื่องจากคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาและคดีแพ่งทั่วไป จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยผู้พิพากษาซึ่งมีความรู้ความเข้าใจและความชำนาญทางทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะ และมีวิธีพิจารณาคดีเป็นพิเศษ อันจะทำให้การอำนวยความยุติธรรมแก่ผู้มีอรรถคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นไปโดยรวดเร็วเที่ยงธรรมและมีประสิทธิภาพ

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จึงถูกจัดตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 แห่ง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 (โปรดดูภาคผนวก ก.) ที่บัญญัติให้จัดตั้งศาลนี้ขึ้น ดังนี้

มาตรา 5 บัญญัติว่า “ให้จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขึ้นและจะเปิดทำการเมื่อใด ให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา”

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจึงถือว่าได้จัดตั้งขึ้นแล้ว¹⁸ ในวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2539¹⁹ และเปิดทำการศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2540²⁰

¹⁷ ปริญญา ดีผดุง, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 1, น.324.

¹⁸ สถิตย์ เล็งไธสง, ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2540), น.12.

¹⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 2 บัญญัติ “พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป” ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 113 ตอนที่ 55 ก วันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2539

²⁰ พระราชกฤษฎีกากำหนดวันเปิดทำการศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง พ.ศ. 2540 มาตรา 3

3.1.2.4 ความกดดันจากต่างประเทศ

รัฐบาลหลายสมัยได้นำประเทศไปผูกพันกับสัญญาหลายฉบับ และเป็นที่ยอมรับกันว่าประเทศได้มีการพัฒนาก้าวหน้าไกลทางธุรกิจ มีนักธุรกิจทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้นำความคิดสร้างสรรค์ วิธีการ ความรู้ ความสามารถต่างๆ มาใช้ในการพัฒนาการค้าให้ก้าวหน้าไกล รัฐบาลได้ตรากฎหมายหลายฉบับเพื่อให้ความคุ้มครองความคิดของเจ้าของผลงานด้านลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เป็นต้น เพื่อป้องกันทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีราคาหาค่ามิได้ รัฐบาลเห็นว่าประเทศไทยเป็นคู่ค้าระหว่างประเทศกับ NAFTA , AFTA และกลุ่มยุโรปทำให้จำเป็นต้องมีศาลทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งจะมีศาลชั้นต้น โดยไม่มีศาลอุทธรณ์ มีแต่ศาลฎีกา เมื่อคณะประกอบด้วยผู้พิพากษาผู้ชำนาญ 2 ท่าน ร่วมกับผู้พิพากษาสมทบ การจัดตั้งศาลนี้จะทำให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับจากต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีการชี้แจงเหตุผลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องมีศาลทรัพย์สินทางปัญญา ดังนี้

(1) ปัจจุบันสถานการณ์การค้าโลกได้เปลี่ยนแปลงไป มีการจัดตั้งองค์การค้าโลกได้สำเร็จและประเทศไทยได้เป็นสมาชิกอยู่ด้วย โดยมีกติกาที่สมาชิกต้องรับไปปฏิบัติตามขอบเขตและระยะเวลาที่กำหนด ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ ประเทศไทยในฐานะสมาชิก จึงมีภาระที่จะต้องบัญญัติกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญานิดใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกอีกหลายฉบับ คือ กฎหมายเกี่ยวกับพันธุ์พืช ความลับทางการค้า และการคุ้มครองชื่อของแหล่งกำเนิดสินค้า ซึ่งเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่โลกต้องการให้ความคุ้มครอง นอกจากนี้ยังมีกติกาขององค์การค้าโลกเพิ่มเติม เช่น การห้ามอุดหนุนสินค้าส่งออกด้านการเกษตร การป้องกันการทุ่มตลาด การเปิดเสรีทางการเงิน เป็นต้น ทำให้มีกรณีทางการค้าโลกที่เกี่ยวข้องกับองค์การค้ามีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น

(2) ศาลทรัพย์สินทางปัญญาจะช่วยลดความกดดันทางการค้าในระดับทวิภาคีได้สำหรับในระดับพหุภาคีในองค์การระดับโลกที่จะถูกกดดันคงเป็นไปได้ยากแล้ว เพราะมีกติกาที่แน่นอน แต่ในระดับทวิภาคียังอาจจะถูกกดดันได้ ทั้งนี้ เพราะเรารับสิทธิพิเศษจากประเทศคู่ค้าสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นสหภาพยุโรป ญี่ปุ่น โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือว่าเป็นตลาดส่งออกสินค้าที่ใหญ่ที่สุดของไทย และถือว่าอยู่นอกกติกาทั่วไป การที่เราต้องไปรับสิทธิพิเศษอันเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศ เช่น เราได้ GSP จากสหรัฐอเมริกา เขาอาจกดดันให้เราปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ ถ้าเราไม่ปฏิบัติอย่างเหมาะสมก็เป็นที่ได้ว่าเราอาจจะถูกตัดสิทธิพิเศษทางการค้าเหล่านั้น และศาลทรัพย์สินทางปัญญาเป็นกรณีหนึ่งที่ประเทศคู่ค้าสำคัญของเราได้นำมาเป็นเงื่อนไข ดังนั้น การดำเนินการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญา จึงเป็นการลดแรงกดดันในระดับทวิภาคีได้

(3) ศาลทรัพย์สินทางปัญญา จะช่วยให้ภาพพจน์ของประเทศในสายตาของชาวโลก ความเป็นอารยะในทางเศรษฐกิจและการค้ามากขึ้น

(4) ศาลทรัพย์สินทางปัญญา จะมีส่วนช่วยให้เกิดการขยายตัวทางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศโดยต่างชาติจะมาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้น เพราะมีความมั่นใจว่าเรามีมาตรการสำหรับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาต่างๆ อย่างแท้จริง เพราะมีศาลที่มีความชำนาญ เพื่อให้ความยุติธรรมกับเขาซึ่งในอดีตเขาไม่มั่นใจที่จะมาลงทุน เนื่องจากการคุ้มครองของเราไม่ชัดเจน เก่งกว่าจะทำให้เทคโนโลยีใหม่ๆ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของเขาถูกลอกเลียน และส่งผลให้การลงทุนของเขาไม่สมความตั้งใจสมประโยชน์ที่ควรจะได้

(5) ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะช่วยให้ผู้ลงทุนชาวไทยหรือประเทศคู่ค้าทางธุรกิจของไทยได้เกิดความมั่นใจ เพราะการลอกเลียนนั้นได้เกิดขึ้นในหมู่ของคนไทยด้วยกันเอง ทำให้ผู้สุจริตเสียเปรียบเพราะเมื่อได้ค้นคิดสิ่งประดิษฐ์อันเป็นประโยชน์ในด้านทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นมาแล้วในที่สุดก็ถูกลอกเลียน ซึ่งศาลทรัพย์สินทางปัญญาจะช่วยให้เกิดความเป็นธรรมต่อไป²¹

จะเห็นได้ว่า เหตุผลที่ทำให้มีการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขึ้นมานั้น เนื่องจากประเทศไทยได้เป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก ซึ่งประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตามกติกาขององค์การการค้าโลกตามขอบเขตและระยะเวลาที่กำหนด ประเทศไทยในฐานะสมาชิกจึงมีภาระที่ต้องบัญญัติกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะช่วยลดความกีดกันทางการค้าในระดับทวิภาคีได้ และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศก็เป็นกรณีหนึ่งที่ประเทศคู่ค้าได้นำมาเป็นเงื่อนไขด้วย ซึ่งหากเราไม่ปฏิบัติตามอย่างเหมาะสมก็อาจจะกีดกันและจะถูกตัดสิทธิพิเศษทางการค้าได้

3.1.3 ที่มาของผู้พิพากษาสมาทบ

ตามที่ได้ศึกษามาแล้วว่า ทรัพย์สินทางปัญญามีลักษณะพิเศษกว่าทรัพย์สินโดยทั่วไป และมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่พิเศษ เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว และเที่ยงธรรมต่อ

²¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 12 ถึงครั้งที่ 22 (สมัยสามัญครั้งที่ 1 เล่ม 8 พ.ศ. 2538) พิมพ์ที่กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, น.260-275.

คู่ความ ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จึงไม่เพียงแต่จะต้องมีความรู้และความเข้าใจในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเท่านั้น แต่ต้องมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาด้วย เพราะการวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นสาระสำคัญอย่างยิ่งในการค้นหาความจริงแห่งคดีว่าจำเลยละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศหรือไม่ ดังนั้นพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จึงได้บัญญัติให้ผู้พิพากษาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และเพื่อให้คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศได้รับการพิจารณาและฟังข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้องตรงกับเนื้อหาแห่งคดีอย่างแท้จริง จึงได้บัญญัติให้ “บุคคลภายนอก” ซึ่งมีความรู้ความชำนาญทางทรัพย์สินทางปัญญาเข้าร่วมพิจารณาพิพากษาคดีในฐานะที่เป็นผู้พิพากษาสมทบ (โปรดดูหัวข้อ 3.1.2.1)

ด้วยเหตุผลข้างต้นที่คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศต้องการบุคคลภายนอกที่มีความรู้ความชำนาญทางทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเข้าร่วมในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศนั้น ในการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณากฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งและวิธีพิจารณาคดีโดยศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศได้มีความเห็นในประเด็นว่า “ควรจะให้บุคคลภายนอกมีส่วนร่วมในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศในฐานะใด” ดังนี้

นายจรัญ ภักดีธนากุล เห็นว่า ถ้ามีผู้พิพากษาผู้ทรงคุณวุฒิร่วมเป็นองค์คณะด้วย 1 คน จะทำให้ภาพของศาลเป็นศาลชำนาญการพิเศษมากขึ้น คล้ายๆกับผู้พิพากษาสมทบแต่จะเรียกชื่อเป็นผู้พิพากษาผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้พิพากษาสมทบก็ได้ ซึ่งจะมีผู้พิพากษาอาชีพ 2 คน และผู้พิพากษาสมทบหรือผู้พิพากษาผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก 1 คน ร่วมเป็นองค์คณะจะทำให้ได้ประโยชน์ในแง่ “การให้ความรู้กับศาล” ซึ่งจะกระทำได้ดีกว่าในฐานะที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ เพราะ

“...ในระบบผู้เชี่ยวชาญเหมือนช่างบนฟุ้งข้างล่าง ไม่เหมือนกับผู้พิพากษาที่นั่งทำงานด้วยกัน และฟังในฐานะที่เป็นผู้ร่วมรับผิดชอบด้วยกัน น้ำหนักจะต่างกัน...”

โดยให้มีอำนาจพิจารณาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ซึ่งผู้พิพากษาสมทบจะมีบทบาทไม่มาก แต่ในกรณีที่เป็นเรื่องยุ่งยากหากความคิดระหว่างผู้พิพากษาอาชีพไม่ตรงกัน บทบาทของผู้พิพากษาสมทบจะมีมาก หมายความว่า คดีนั้นจะต้องตัดสินโดยผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งเชื่อว่าผู้พิพากษาสมทบจะมีภาพหรือมุมมองของสังคมใหญ่ดีกว่าผู้พิพากษาอาชีพ จะทำให้ผลคำพิพากษา

ในคดีนั้นสอดคล้องกับความคาดหมายของสังคมใหญ่ได้มากกว่าและไม่ได้ถึงลักษณะพิเศษของผู้พิพากษาอาชีพ

นายปิ่นทิพย์ สุจริตกุล เห็นว่า การมีผู้พิพากษาสมทบ มีข้อดีที่ว่าไม่ถูกข้อครหาว่าเป็นศาลชำนาญการพิเศษแต่ไม่มีความรู้ และเมื่อผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะกับผู้พิพากษา เมื่อผู้พิพากษาลงชื่อในคำพิพากษาด้วยก็ต้องรับผิดชอบ จึงเห็นควรว่าให้บุคคลภายนอกผู้มีความรู้เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเข้าร่วมในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศในฐานะ “ผู้พิพากษาสมทบ” ก็จะมีประโยชน์ด้วย คือศาลไม่โดนข้อครหาว่าตัดสินผิดและจะเป็นศาลที่น่าเชื่อถือและน่าเคารพ

นายปริญญา ดิณดุจ เห็นว่า ผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะมีบทบาทมากกว่าผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวกับศาลแรงงาน²²

นอกจากนี้ ในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาแนวทางในการจัดตั้งรูปแบบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ก็ได้รับรองให้มี “ผู้พิพากษาสมทบ” ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ดังนี้

นายปิ่นทิพย์ สุจริตกุล ได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า ในชั้นคณะกรรมการและชั้นคณะอนุกรรมการ เสียงส่วนใหญ่ เห็นว่าควรมีผู้พิพากษาสมทบ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน โดยจะช่วยผู้พิพากษาพิจารณาคดีนั้น จะทำหน้าที่คล้ายผู้พิพากษาสมทบ ประกอบกับกฎหมายฉบับอื่นก็ใช้คำว่า “ผู้พิพากษาสมทบ” จึงเห็นว่า หากใช้คำต่างกันจะไม่ตรงกับความเป็นจริง ซึ่งในที่สุดที่ประชุมได้เห็นชอบให้มีผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ²³

อนึ่ง กรณีที่นายปิ่นทิพย์ สุจริตกุล เห็นว่าถ้ามีผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมเป็นองค์คณะจะทำให้ “ศาลไม่โดนข้อครหาว่าตัดสินผิดและจะเป็นศาลที่น่าเชื่อถือ” นั้น มีตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่

²² รายงานการประชุมของคณะกรรมการพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งและวิธีพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ครั้งที่1/2536 วันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2536 ณ ห้องประชุมอนุญาโตตุลาการ น.16-20.

²³ รายงานการประชุมของคณะกรรมการพิจารณาแนวทางในการจัดตั้งรูปแบบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ครั้งที่8/2536 วันพุธที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2536 ณ ห้องประชุมกระทรวงยุติธรรม น.17.

ถูกวิพากษ์วิจารณ์มากในต่างประเทศ ได้แก่อดีทางศิลปะที่ตัดสินว่า ชูปเปอร์แมนไม่ใช่ศิลปะ²⁴ เป็นกรณีการคุ้มครองที่มีความคาบเกี่ยวระหว่างกฎหมายคุ้มครองเครื่องหมายการค้ากับกฎหมายลิขสิทธิ์ กล่าวคือ การคุ้มครองที่คาบเกี่ยวเริ่มจากการที่กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยมีขอบเขตการคุ้มครองที่กว้างขวาง²⁵ ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อศาลฎีกาพยายามจำกัดขอบเขตของงาน “งานสร้างสรรค์” ว่างานใดควรเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์หรือไม่เพียงใดทำให้ได้รับการต่อต้านและคัดค้านจากนักวิชาการว่าเป็นการวินิจฉัยที่ผิดพลาดโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในคดีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 368/2521 เรื่อง “ชูปเปอร์แมน” และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4026/2524 เรื่อง “สนูปี้” มีสาระที่สำคัญในคำพิพากษาคดีทั้ง 2 ดังนี้

ข้อเท็จจริงในคดีทั้งสองเป็นเรื่องที่จำเลยนำรูปชูปเปอร์แมน “...ซึ่งเป็นรูปคนสวมเสื้อคลุมยื่นท้าวเอวจึงไม่ใช่รูปศิลปะแต่เป็นเพียงเครื่องหมายการค้า...” และรูปสนูปี้ “...ซึ่งเป็นเพียงรูปคล้ายสุนัขธรรมดาทั่วไป ที่ไม่มีลักษณะบ่งเฉพาะ...การขีดเขียนอาจเหมือนหรือคล้ายกันได้เป็นธรรมดา จึงไม่ใช่ลิขสิทธิ์ในศิลปกรรม...”

ศาลฎีกาในคดีทั้งสองอาจจะผิดในการพยายามอธิบายหลักกฎหมายเกี่ยวกับการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ แต่หากพิจารณาถึงข้อเท็จจริงในคดีแล้ว ข้อพิพาททั้งสองเป็นกรณีพิพาทเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้ารูป “ชูปเปอร์แมน” และ “สนูปี้” หรือไม่ การเบี่ยงเบนประเด็นมาเป็นเรื่องลิขสิทธิ์จึงน่าจะเป็นความผิดพลาดในการต่อสู้คดีและกำหนดประเด็นข้อพิพาทมาตั้งแต่แรก²⁶

²⁴ เดชอุดม ไกรฤทธิ์ ยกตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ถูกรื้อถอนเพื่อเป็นตัวอย่างในการพิจารณาว่าควรจะมีผู้พิพากษาสมทบในศาลฎีกาหรือไม่ ในรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาแนวทางในการจัดตั้งรูปแบบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ครั้งที่ 10/2536 วันพุธที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2536 ณ ห้องประชุมกระทรวงยุติธรรม

²⁵ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 4 ให้คำนิยาม “ผู้สร้างสรรค์” ว่าผู้ทำ หรือก่อให้เกิด งานสร้างสรรค์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้” มาตรา 6 “งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ได้แก่ งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะของผู้สร้างสรรค์ ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบใด”

²⁶ วิชัย อริยะนันท์กะ, “ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับกฎหมายเครื่องหมายการค้าและการป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม (2),” บทบัญญัติ เล่มที่ 58 ตอนที่ 2 น.154-155. (มิถุนายน 2545)

จะเห็นได้ว่า การวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นสาระสำคัญในการพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้น การให้บุคคลภายนอกเข้าร่วมเป็นองค์คณะผู้พิพากษาในฐานะผู้พิพากษาสมทบเพื่อให้ความรู้ศาลน่าจะมีประโยชน์ต่อคู่ความในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

จากการศึกษา ที่มาของผู้พิพากษาสมทบ เห็นได้ว่ากฎหมายต้องการ “ความสามารถ” ของผู้พิพากษาสมทบมาช่วยผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ แต่บทบาทของผู้พิพากษาสมทบซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ทั้งที่เป็นคดีแพ่งและคดีอาญานั้น จะบรรลุนิติธรรมณการให้บุคคลภายนอกในฐานะ “ผู้พิพากษาสมทบ” เข้าร่วมองค์คณะในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศหรือไม่ ผู้ทำการศึกษาจะได้นำเสนอต่อไป

3.1.4 ข้อแตกต่างระหว่างผู้พิพากษาสมทบกับลูกขุน

ข้อแตกต่างระหว่างผู้พิพากษาสมทบกับคณะลูกขุนในระบบคอมมอนลอว์ สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประการ ดังนี้

1) ที่มา คณะลูกขุนในระบบคอมมอนลอว์นั้นคัดเลือกมาจากประชาชนธรรมดาท้องถิ่น ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องมีความรู้เชี่ยวชาญพิเศษ ซึ่งแตกต่างจากผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งโดยหลักการแล้วควรจะต้องมีความรู้เป็นพิเศษในเรื่องซึ่งโดยลักษณะประเภทของศาลนั้นต้องการคุณสมบัติเฉพาะเช่นนั้น

2) บทบาทหน้าที่ ผู้พิพากษาสมทบทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพในองค์คณะคดีนั้น และร่วมวินิจฉัยทั้งในประเด็นว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ และในกรณีที่ได้ความว่ากระทำความผิด จำเลยควรได้รับโทษสถานใด อีกทั้งในการพิจารณาคดีก็มีสิทธิซักถามพยานได้ด้วย โดยความเห็นชอบของผู้พิพากษาอาชีพในคดีนั้น ซึ่งจะแตกต่างจากคณะลูกขุนในระบบคอมมอนลอว์ ซึ่งมีบทบาทเพียงการฟังการสืบพยานจนเสร็จสิ้นแล้วปรึกษาหารือกันระหว่างคณะลูกขุนเพื่อแจ้งมติแก่ผู้พิพากษาอาชีพในคดีนั้นว่าคณะลูกขุนเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ โดยไม่ต้องแสดงเหตุผลใดๆ และผู้พิพากษาอาชีพในคดีนั้นก็ทำหน้าที่พิพากษากำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยในกรณีที่คณะลูกขุนแจ้งมติว่าเห็นว่าจำเลยกระทำความผิด จึงเห็นได้ว่า ผู้พิพากษาสมทบจะมีบทบาทหน้าที่ที่กว้างขวางกว่าคณะลูกขุนในระบบคอมมอนลอว์

3) ระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ คณะลูกขุนในระบบคอมมอนลอว์นั้น มีการคัดเลือกมาทำหน้าที่เป็นรายคดี เมื่อเสร็จคดีนั้นแล้วก็พ้นหน้าที่ไป หากมีคดีใหม่ที่ต้องใช้ลูกขุนก็จะมีการคัดเลือกลูกขุนชุดใหม่ ซึ่งแตกต่างจากผู้พิพากษาสมทบ โดยผู้พิพากษาสมทบจะมีวาระการดำรงตำแหน่งประจำศาลนั้นๆ จึงเข้าร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีต่างๆ ได้หลายๆ คดีไปจนกว่าจะพ้นวาระการดำรงตำแหน่งไป

4) การเปิดเผยข้อมูลบุคคล ลูกขุนในระบบคอมมอนลอว์ กฎหมายจะกำหนดห้ามมิให้มีการเปิดเผยชื่อและที่อยู่ตลอดจนความเห็นของบุคคลผู้เป็นลูกขุนที่มีในคดีนั้นต่อสาธารณชน โดยข้อห้ามดังกล่าวมีเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของบุคคลผู้เป็นลูกขุนนั่นเอง ซึ่งแตกต่างจากผู้พิพากษาสมทบ โดยในระบบที่ใช้ผู้พิพากษาสมทบจะไม่มีข้อห้ามดังกล่าว เนื่องจากโดยหลักการแล้ว ผู้ที่เป็นผู้พิพากษาสมทบไม่ได้ถูกเกณฑ์ให้มาเป็น หากแต่สมัครเข้ามารับการคัดเลือกและแต่งตั้ง อีกทั้งมีสถานะเป็นผู้พิพากษาและต้องทำหน้าที่ต่อเนื่องประจำศาลนั้นๆ ตามวาระของการดำรงตำแหน่งดังกล่าว แต่อย่างไรก็ดี กระบวนการคัดเลือกลูกขุนในระบบคอมมอนลอว์ไม่อนุญาตให้คู่ความสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติหรือความเชี่ยวชาญของผู้ที่จะได้รับการคัดเลือกเพื่อจะหาผู้ที่เหมาะสมแท้จริงในการเข้ามาเป็นลูกขุนทำหน้าที่ร่วมพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ทั้งนี้เพื่อการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัดให้แก่ผู้จะเป็นลูกขุนนั่นเอง²⁷

จะเห็นได้ว่า ความแตกต่างของผู้พิพากษาสมทบกับลูกขุนในระบบคอมมอนลอว์นั้น มีความแตกต่างในลักษณะต่างๆ ตามที่กล่าวมาข้างต้น และอาจจะกล่าวได้ว่า การเป็นผู้พิพากษาสมทบเพื่อเข้าร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นเป็นสิทธิของประชาชนที่มีตามกฎหมาย แต่การเป็นลูกขุนในระบบคอมมอนลอว์นั้นเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนในการเข้าร่วมพิจารณาพิพากษาคดีกับผู้พิพากษาอาชีพ นั่นเอง

²⁷ ชาตี ชัยเดชสุริยะ, "ระบบคณะลูกขุนในคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น," วารสารกฎหมาย ปีที่ 26 ฉบับที่ 2 (ตุลาคม 2550): น. 210-212.

3.2 การจัดรูปแบบของศาลในประเทศไทย

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 5²⁸ บัญญัติให้จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย และได้เปิดทำการครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2540 ให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง²⁹ และคดีอาญาที่เกี่ยวข้องคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้น ก่อนวันที่ 1 ธันวาคม 2540 คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ³⁰ จึงเป็นอำนาจของศาลยุติธรรมอื่น ได้แก่ ศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ดังนั้นผู้ทำการศึกษา จะได้นำเสนอเกี่ยวกับรูปแบบของศาลในประเทศไทย และการดำเนินคดีในศาลยุติธรรมและศาลชำนาญพิเศษ ดังนี้

รูปแบบของศาลจะต้องเป็นตามรัฐธรรมนูญบัญญัติ รูปแบบของศาลในประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติให้มีศาลตามรัฐธรรมนูญ 4 ศาล ดังนี้

²⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 5 บัญญัติว่า “ให้จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางขึ้นและจะเปิดทำการเมื่อใดให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา

ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีเขตอำนาจตลอดกรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี แต่บรรดาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นนอกเขตของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางจะยื่นฟ้องต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางก็ได้ ทั้งนี้ ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางที่จะไม่ยอมรับพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งที่ยื่นฟ้องเช่นนั้นได้”

²⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 7

³⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 3 บัญญัติความหมายของคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ หมายความว่า คดีแพ่งและคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

- (1) ศาลรัฐธรรมนูญ (Constitutional Court)
- (2) ศาลยุติธรรม (Court of Justice)
- (3) ศาลปกครอง (Administrative Court)
- (4) ศาลทหาร (Military Court)

3.3 รูปแบบศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรมของประเทศไทย แบ่งเป็น 3 ลำดับชั้น ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา³¹ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ด้วยเหตุผลเพื่อเป็นการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Check and Balance) ด้วยการทบทวน (Retrial) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลลำดับล่างแล้วแต่กรณี

นอกจากแบ่งเป็น 3 ลำดับชั้นข้างต้นแล้ว กฎหมายยังได้แบ่งศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ออกเป็นหลายศาล³² ก็เพื่อที่จะได้อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนให้ได้รับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

ศาลที่รื้อฟื้นในชั้นเริ่มต้นคดี ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา ประกอบด้วยศาลต่างๆ คือ ศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลแพ่ง ศาลอาญา นอกจากนี้ยังมีศาลชำนาญพิเศษ จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า ศาลยุติธรรมของไทย แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ศาลธรรมดา ศาลพิเศษ และศาลชำนาญพิเศษ

3.3.1 ศาลธรรมดา ได้แก่ ศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลแพ่ง ศาลอาญา ซึ่งมีพระธรรมนูญศาลยุติธรรมได้กำหนดอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีไว้ ดังนี้

(1) ศาลแขวง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี คดีแพ่ง ซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาท หรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสามแสนบาท ราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินดังกล่าวอาจขยายได้โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา³³ และในคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือน

³¹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 1

³² พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 2 มาตรา 3

³³ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 25(4)

หรือปรับเปลี่ยนหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กำหนดแล้วไม่ได้

นอกจากนี้ ศาลแขวงยังมีอำนาจทำการไต่สวน หรือมีคำสั่งใดๆ ซึ่งผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม³⁴

(2) ศาลจังหวัด มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวงที่มีได้อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมอื่น³⁵

(3) ศาลแพ่ง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทั้งปวงและคดีอื่นใดที่มีได้อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมอื่น³⁶

(4) ศาลอาญา มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวงที่มีได้อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมอื่น รวมทั้งคดีอื่นใดที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา แล้วแต่กรณี³⁷

3.3.2 ศาลพิเศษ เป็นศาลชั้นต้นที่ใช้วิธีพิจารณาเฉพาะต่างหากจากกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้เหมาะสมกับคดีที่มีลักษณะพิเศษ คือ ศาลเยาวชนและครอบครัว

ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเยาวชนและครอบครัวจัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แบ่งลำดับชั้นของศาลออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา³⁸

วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้น จะต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณา

³⁴ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 24 และมาตรา 25(1) มาตรา 25(2) และมาตรา 25(3)

³⁵ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 18

³⁶ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 19 วรรคแรก

³⁷ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 19 วรรคสอง

³⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 4 และมาตรา 123 และมาตรา 125

คดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 กำหนดไว้³⁹ ได้แก่ คดีอาญาทุกประเภท ทุกฐานความผิดที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด คดีแพ่งเกี่ยวกับครอบครัว

องค์คณะผู้พิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัว ประกอบด้วย ผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคน และผู้พิพากษาสมทบสองคน ซึ่งอย่างน้อยคนหนึ่งต้องเป็นสตรี⁴⁰ อย่างไรก็ตามไม่ทุกคดีที่จะต้องผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมเป็นองค์คณะ⁴¹ กฎหมายให้เป็นดุลพินิจของศาลเยาวชนและครอบครัวและหากคู่ความแม่เพียงฝ่ายเดียวไม่ประสงค์จะให้ผู้พิพากษาสมทบแล้วศาลก็ต้องกำหนดให้มีแต่ “ผู้พิพากษา” เท่านั้น⁴²

การอุทธรณ์ฎีกาคดีเยาวชนและครอบครัว ให้ทำการอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ หรือศาลอุทธรณ์ภาค ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งหรือวิธีพิจารณาความอาญา เช่นเดียวกับคดีแพ่งหรือคดีอาญาธรรมดา⁴³ ในทำนองเดียวกันการฎีกาคดีเยาวชนและครอบครัวให้ทำการฎีกาไปยังศาลฎีกา ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งและวิธีพิจารณาความอาญา⁴⁴ เว้นแต่ต้องห้ามตามกฎหมายดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 961/2530 ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 961/2530 วินิจฉัยว่า “ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลชั้นต้นให้จำคุกจำเลยคนละ 2 ปี แต่เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวจำเลยทั้งสองไปฝึกอบรมยังสถานพินิจ

³⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11

⁴⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 24

⁴¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 24 วรรคสอง

⁴² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 109

⁴³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 121

⁴⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 124

และคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลางมีกำหนดเวลา 3 ปี คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ดังกล่าวมิได้เป็น การลงโทษจำเลยโดยจำคุกเกิน 5 ปี ย่อมต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง⁴⁵

3.3.3 ศาลชำนาญพิเศษ

เป็นศาลชั้นต้นที่ใช้วิธีพิจารณาความเฉพาะ ที่บัญญัติขึ้นโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลและ วิธีพิจารณาความของศาลนั้นๆ นอกเหนือจากกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและความอาญา เช่นเดียวกับศาลพิเศษ เนื่องจากคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชำนาญพิเศษ จะเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษ ที่มีความซับซ้อน หรือต้องใช้ความรู้ ความชำนาญหรือประสบการณ์ใน เรื่องนั้น ทำให้องค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีจะประกอบด้วย ผู้พิพากษาสมทบซึ่งมีความรู้หรือ ประสบการณ์ ซึ่งไม่ใช่ นักกฎหมายโดยแท้เข้าร่วมเป็นองค์คณะด้วยในบางศาล

ศาลชำนาญพิเศษในประเทศไทยมี 4 ศาล ดังนี้

- (1) ศาลแรงงาน
- (2) ศาลภาษีอากร
- (3) ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ
- (4) ศาลล้มละลาย

ผู้ทำการศึกษา จะได้นำเสนอการดำเนินคดีในศาลชำนาญพิเศษ เฉพาะศาลแรงงาน และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ส่วนศาลภาษีอากรและศาลล้มละลาย จะไม่มีผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดี ทั้งนี้ จะแสดงให้เห็นว่า แม้ เป็นศาลชำนาญพิเศษเหมือนกัน แต่รายละเอียดยังคงมีความแตกต่างกันไป ดังต่อไปนี้

3.4 การดำเนินคดีในศาลแรงงาน

เจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลแรงงาน คดีแรงงานมีกฎหมายที่ใช้บังคับเป็นการเฉพาะ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นกฎหมายที่จัดตั้ง ศาลแรงงานขึ้น เพื่อให้เป็นศาลชำนาญพิเศษ มีอำนาจในการพิจารณาคดีแรงงานอันเป็นข้อขัดแย้ง ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง โดยผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาแรงงาน ร่วมกับผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้างและผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้าง และกำหนดวิธีการ

⁴⁵ www.judiciary.or.th .วันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2551.

พิจารณาคดีให้เป็นไปโดยสะดวก ประหยัด รวดเร็ว เสมอภาค และเป็นธรรม เพื่อให้คู่ความมีโอกาสประนีประนอมยอมความและสามารถกลับไปทำงานร่วมกัน โดยไม่เกิดความรู้สึกเป็นอริต่อกัน

คดีเกี่ยวกับทางด้านแรงงานนั้น มีความพิเศษแตกต่างจากคดีทั่วไปเนื่องจากเป็นคดีที่ฟ้องร้องกันระหว่างนายจ้าง และลูกจ้างเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งนายจ้างกับลูกจ้างมีความแตกต่างกันในทางเศรษฐกิจ ความรู้ อำนาจต่อรอง และสถานะทางสังคมเป็นอันมาก ศาลที่จะทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีจึงมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากศาลอื่น ทั้งกระบวนการพิจารณาคดีในศาลแรงงานจะต้องให้โอกาสแก่คู่ความที่นำคดีไปสู่ศาลสามารถดำเนินคดีด้วยตนเองได้ โดยปราศจากความซับซ้อนในวิธีการและขั้นตอน ซึ่งเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยศาลแรงงานปรากฏในวิธีพิจารณาคดีแรงงาน และหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติ⁴⁶

3.4.1 วิธีพิจารณาคดี

ศาลแรงงาน มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแรงงาน 4 ประเภท คือ คดีแรงงานทั่วไป⁴⁷ คดีเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรมต่อลูกจ้าง⁴⁸ คดีที่กฎหมายอื่นกำหนดให้ฟ้องยังศาลแรงงาน และคดีแรงงานตามแนวคำวินิจฉัยของอธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานกลาง⁴⁹ ศาลแรงงานแบ่งลำดับชั้นของศาลเป็น 2 ชั้น ได้แก่ ศาลชั้นต้นและศาลฎีกา⁵⁰

วิธีพิจารณาคดี ในศาลแรงงาน ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นจะต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 กำหนดไว้ และนำกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับแก่การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลแรงงานเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้ง กับหลักการและเจตนารมณ์ของกฎหมายจัดตั้งศาลแรงงาน⁵¹ ดังกรณีที่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ใน คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 824/2539 ไว้ว่า “การตรวจรับอุทธรณ์ที่ยื่นต่อศาลแรงงาน

⁴⁶ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522

⁴⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 8

⁴⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 49

⁴⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 9

⁵⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 3

มาตรา 8 มาตรา 33 มาตรา 54 และ มาตรา 57

⁵¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 31

ต้องใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 18⁵² ในวันเริ่มทำการพิจารณาศาลแรงงานมีหน้าที่ดำเนินการไต่ถามหรือประนีประนอมยอมความ เพื่อให้คู่ความได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกัน หากไม่สามารถตกลงกันได้ ศาลก็จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป⁵³

3.4.2 องค์คณะผู้พิพากษา

องค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 ฝ่าย คือผู้พิพากษาศาลแรงงาน ซึ่งเป็นข้าราชการตุลาการซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในปัญหาแรงงาน⁵⁴ และผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้าง ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลตามรายชื่อผู้แทนฝ่ายนายจ้างตามที่กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานเสนอจากการลงคะแนนเสียงของสมาคมนายจ้าง⁵⁵ และผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้างซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลตามบัญชีรายชื่อผู้แทนฝ่ายลูกจ้างตามที่กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานเสนอจากการลงคะแนนเสียงของสหภาพแรงงาน⁵⁶

ดังนั้น องค์คณะผู้พิพากษาศาลแรงงานประกอบด้วยผู้พิพากษา 1 คน และผู้พิพากษาสมทบจากฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างฝ่ายละเท่าๆกัน⁵⁷ เข้าร่วมพิจารณาพิพากษาคดีโดยการประชุมปรึกษาและลงคะแนนเสียงขององค์คณะผู้พิพากษา โจทก์หรือจำเลยผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงข้างมากจะเป็นผู้ชนะคดี ศาลจะต้องชี้ขาดตัดสินไปตามเสียงข้างมากนั้น

⁵² www.Judiciary.or.th วันที่ 5 พฤษภาคม 2551

⁵³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 38

⁵⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 12

⁵⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 14

วรรคแรก

⁵⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 14

วรรคแรก

⁵⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 17

3.4.3 การอุทธรณ์คดี

หากคู่ความประสงค์จะให้มีการแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแรงงาน จะต้องอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งไปยังศาลฎีกาโดยไม่ผ่านศาลอุทธรณ์ และอุทธรณ์ได้เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น⁵⁸ ทั้งนี้เพื่อความรวดเร็วในการดำเนินคดีกฎหมายกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์ไว้เพียง 15 วัน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลแรงงาน

ในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกา ให้ถือตามข้อเท็จจริงที่ศาลแรงงานได้วินิจฉัยมา เพราะปัญหาข้อเท็จจริงเป็นอันยุติในศาลแรงงาน คู่ความอุทธรณ์ไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ถ้าข้อเท็จจริงที่ศาลแรงงานฟังมายังไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัยของศาลฎีกา ศาลฎีกาจะสั่งให้ศาลแรงงานดำเนินการฟังข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้⁵⁹ นอกจากนี้ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลฎีกาอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานได้ด้วย⁶⁰

3.4.4 คดีแรงงานไม่ใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องอาญา

คดีแรงงานเป็นคดีแพ่งประเภทหนึ่ง⁶¹ มูลฐานข้อพิพาทมาจากการจ้างแรงงานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 575 ถึงมาตรา 586 หรือการโต้แย้งสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ หรือกฎหมายว่าด้วยสวัสดิการสังคม (เช่น เงินประกันสังคมหรือเงินทดแทน) คดีที่มาสู่ศาลแรงงานส่วนใหญ่ คือ เรื่องการเลิกจ้าง และค่าชดเชย แม้กฎหมายที่ใช้บังคับแก่คดีแรงงานจะมีสภาพบังคับทางอาญาก็ไม่ทำ

⁵⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 54
วรรคแรก

⁵⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 56

⁶⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 57
วรรคสอง

⁶¹ ประทีป อ่าววิจิตรกุล, การดำเนินคดีแรงงาน (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจรัสการพิมพ์, 2546), น.9.

ให้คดีแรงงานเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องอาญา ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8962-8968/2544 ที่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8962-8968/2544 วินิจฉัยว่า “คดีนี้ถูกจำฟ้องเรียกสินจ้าง แทนการบอกกล่าวล่วงหน้าและค่าชดเชยจากจำเลยผู้เป็นนายจ้างเป็นการฟ้องบังคับตาม สิทธิเรียกร้องเนื่องจากการผิดสัญญาจ้างแรงงาน ดังนั้น แม้จำเลยต่อสู้ว่า จำเลยระบุเหตุแห่ง การเลิกจ้างในหนังสือเลิกจ้างแล้วว่า โจทก์กระทำความผิดอาญาโดยเจตนาแก่นายจ้าง และฝ่าฝืน ข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานเป็นกรณีร้ายแรง ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 119(1) (4) และจำเลยเป็นโจทก์ฟ้องลูกจ้างเป็นจำเลยในคดีอาญาข้อหาลักทรัพย์ก็ไม่มีผล ทำให้คดีนี้กลายเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ศาลแรงงาน ย่อมมีอำนาจพิจารณาพิพากษา คดีนี้ไปโดยไม่ต้องรอฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อน”⁶²

ในเรื่องนี้ ผู้ทำการศึกษา เห็นว่า ศาลฎีกาได้ตัดสินไปตามเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 ที่ต้องการให้วิธีการ พิจารณาคดีเป็นไปโดยสะดวก ประหยัด รวดเร็ว เสมอภาพ และเป็นธรรม เพราะความไม่เท่าเทียม กันทางเศรษฐกิจ และอำนาจต่อรองของคู่กรณี และในคดีแรงงานเป็นคดีที่ถูกจำเป็นโจทก์ มากกว่านายจ้างและคดีที่มาสู่ศาลแรงงานส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องการเลิกจ้างและค่าชดเชย ผู้ทำการศึกษา เห็นว่า การแยกพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันและดำเนินการพิจารณาต่างศาลก็ไม่ ทำให้ความยุติธรรมเสียไปหรือเกิดความล่าช้า และที่สำคัญเหมาะสมกับองค์คณะผู้พิพากษาที่ มีผู้พิพากษาเพียง 1 คน และผู้พิพากษาสมทบอย่างน้อย 2 คน (ผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้าง และผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้าง) ซึ่งไม่ใช่กฎหมายโดยแท้แต่ในการพิจารณาพิพากษามี คะแนนเสียงเท่ากันคนละ 1 เสียง ทำให้อาจเกิดความไม่ถูกต้องเที่ยงธรรมได้ ซึ่งเกี่ยวกับประเด็นนี้ จะได้นำไปเปรียบกับการดำเนินคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ต่อไป

3.4.5 หลักความสะดวก

การดำเนินคดีในศาลแรงงานกระทำได้โดยเรียบง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเหมือนกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่งทั่วไป กฎหมายได้ยกเว้นขั้นตอนวิธีการต่างๆ ที่ทำให้สับสน ยุ่งยาก ในการฟ้อง การให้การ การแถลงกระทำได้ด้วยวาจา แม้แต่การสืบพยาน พระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 ได้กำหนดถึงหลักความสะดวกไว้ ดังต่อไปนี้

⁶² www.judiciary.or.th. วันที่ 5 พฤษภาคม 2551

มาตรา 45 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ในอันที่จะให้ได้ความแข็งแกร่งในข้อเท็จจริงแห่งคดี ให้ศาลแรงงานมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร

ในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลแรงงานเรียกมาเอง ให้ศาลแรงงานเป็นผู้ซักถามพยาน ตัวความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลแรงงาน”⁶³

จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 ได้กำหนดหลักการที่จะทำให้ศาลสามารถจะอำนวยความยุติธรรมให้คู่ความที่มีความแตกต่างกันในทางเศรษฐกิจ ความรู้ อำนาจต่อรองและสถานะทางสังคมให้มีความเสมอภาคในทางกฎหมาย ด้วยการให้ศาลใช้บทบาทเชิงรุก (Active Role) ในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดี การนำตัวแทนของคู่กรณีในฐานะผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมเป็นองค์คณะผู้พิพากษา และยังให้อำนาจศาลฎีกามีอำนาจเรียกผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมได้ด้วย

3.5 ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

เจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

ในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ให้เหตุผลในการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศไว้ว่า

“...โดยที่คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาและคดีแพ่งโดยทั่วไป ซึ่งหากได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ โดยมีบุคคลภายนอกซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมพิจารณาและพิพากษาคดีด้วยจะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและเหมาะสมยิ่งขึ้น สมควรจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขึ้นเพื่อพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและ

⁶³ เกษมสันต์ วิลาวรรณ, คำอธิบายกฎหมายแรงงาน, พิมพ์ครั้งที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546), น. 310-311.

การค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะ โดยมีวิธีพิจารณาคดีเป็นพิเศษเพื่อให้เกิดความ สะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

จะเห็นได้ว่า เจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ก็เพื่อให้การดำเนินคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ สะดวก รวดเร็วและเที่ยงธรรม

ศาลทรัพย์สินทางปัญญามี อำนาจพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา⁶⁴ ดังนี้

(คดีแพ่ง)

- คดีแพ่งที่เกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และคดีพิพาทตามสัญญา ถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ

- คดีแพ่งอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271 ถึง มาตรา 275

- คดีแพ่งเกี่ยวกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า หรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ หรือการให้บริการระหว่างประเทศ การขนส่งระหว่างประเทศ การประกันภัยและนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง

- คดีแพ่งเกี่ยวกับเลตเตอร์ออฟเครดิตที่ออกเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมเกี่ยวกับการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า หรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ หรือการให้บริการระหว่างประเทศ การขนส่งระหว่างประเทศ การประกันภัยและนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง

- คดีแพ่งเกี่ยวกับการกักเรือ

- คดีแพ่งเกี่ยวกับการทุบตลาด และการอุดหนุนสินค้าหรือการให้บริการจากต่างประเทศ

- คดีแพ่งที่เกี่ยวกับข้อพิพาทในการออกแบบวงจรรวม การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ ชื่อทางการค้า ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่แสดงถึงแหล่งกำเนิดของสินค้า ความลับทางการค้าและการคุ้มครองพันธุ์พืช

- คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

⁶⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 3

- คดีแพ่งเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการเพื่อระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีแพ่งที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

(คดีอาญา)

- คดีอาญาเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตร

- คดีอาญาเกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 271 ถึง มาตรา 275

- คดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทในการออกแบบวงจรรวม การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ ชื่อทางการค้า ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่แสดงถึงแหล่งกำหนดของสินค้า ความลับทางการค้าและการคุ้มครองพันธุ์พืช

- คดีอาญาที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง⁶⁵

กรณีคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว แม้เป็นคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ก็ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ แต่ยังคงอยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว⁶⁶

3.5.1 วิธีพิจารณาคดี

วิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้น การดำเนินกระบวนการพิจารณจะต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 และข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 และในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและ

⁶⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 7 วรรคแรก

⁶⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 7 วรรคท้าย

วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับอนุโลม⁶⁷ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับหลักการและเจตนารมณ์ของกฎหมายจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6523/2545 ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6523/2545 วินิจฉัยว่า “บริษัทจำเลยที่ 1 มีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ทำซ้ำโดยละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์และพร้อมที่จะคัดลอกหรือทำซ้ำติดตั้งลงในฮาร์ดดิสก์ของเครื่องคอมพิวเตอร์และส่งมอบให้ในวันที่ ฟ. ไปสุ่มซื้อได้ทันที แม้การกระทำของ ฟ. จะเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีแก่ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์ แต่ก็ไม่ใช่การชักจูงใจหรือก่อให้เกิดฝ่ายจำเลยกระทำความผิดคดีนี้ขึ้นมา เพราะจำเลยมีเจตนากะทำการอันละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์อยู่ก่อนแล้ว โจทก์จึงเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยมีอำนาจฟ้องจำเลยได้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ มาตรา 26 ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) และมาตรา 28(2)”⁶⁸

3.5.2 องค์คณะผู้พิพากษา

องค์คณะผู้พิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ประกอบด้วยผู้พิพากษาไม่น้อยกว่า 2 คน และผู้พิพากษาสมทบอีก 1 คน การพิพากษาหรือคำสั่งต้องทำโดยเสียงข้างมาก⁶⁹ ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่ต้องการให้บุคคลภายนอกผู้ซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเข้าร่วมพิจารณาพิพากษาคดีด้วย

⁶⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 26

⁶⁸ www.Judiciary.or.th. วันที่ 5 พฤษภาคม 2551

⁶⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 19

3.5.3 การอุทธรณ์คดี

การอุทธรณ์คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ หากคู่ความประสงค์ จะให้มีการแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ กลาง จะต้องอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งไปยังศาลฎีกาโดยไม่ผ่านศาลอุทธรณ์โดยอุทธรณ์ได้ ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายเหมือนคดีแพ่งและคดีอาญาทั่วไป การยื่นอุทธรณ์จะต้อง ยื่นต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศภายใน 1 เดือนนับแต่วันอ่านคำพิพากษา⁷⁰ ไม่ว่าจะไปฟังคำพิพากษาหรือไม่ก็ตาม หากได้ทราบนัดแล้วถือว่าทราบคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว

การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง อยู่ภายใต้ข้อจำกัดที่กฎหมายกำหนด ส่วนปัญหา ข้อกฎหมายคู่ความอุทธรณ์ได้เสมอ⁷¹ อย่างไรก็ตาม คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง คู่ความจะขอให้ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้ง หรือ อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศอนุญาตให้อุทธรณ์ได้⁷² ทั้งนี้เพื่อความรวดเร็ว เนื่องจากเป็นคดีเศรษฐกิจ

ศาลฎีกาที่พิจารณาพิพากษาคดีอุทธรณ์ เป็นศาลฎีกาของศาลยุติธรรม โดยเป็นแผนก หนึ่งในศาลฎีกา โดยประธานศาลฎีกาจะต้องจัดตั้งแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้า ระหว่างประเทศขึ้นในศาลฎีกา⁷³ และใช้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทาง ปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่าง ประเทศ พ.ศ. 2539 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือประมวลกฎหมาย

⁷⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและ วิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 38

⁷¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและ วิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 39 และ มาตรา 41

⁷² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและ วิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 40 และ มาตรา 41

⁷³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและ วิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 43

วิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการพิจารณาพิพากษาและการชี้ขาดตัดสินคดีในชั้นอุทธรณ์และฎีกามาใช้บังคับโดยอนุโลม⁷⁴

ดังนั้น ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จะมีเพียง 2 ชั้น คือ ศาลชั้นต้นและศาลฎีกาเท่านั้น และศาลฎีกาเป็นแผนกหนึ่งในศาลฎีกาเช่นเดียวกับแผนกคดีภาษีอากร แผนกคดีแรงงาน และคดีเยาวชนและครอบครัว แต่ศาลฎีกาแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาจะต้องรับพิจารณาพิพากษา เพื่อให้มีความรวดเร็ว⁷⁵ เนื่องจากคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีผลกระทบทางเศรษฐกิจด้วย และแม้เป็นคดีต้องห้ามฎีกา หากศาลฎีกาเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นต้องแก้ไขข้อผิดพลาด ศาลฎีกาก็มีอำนาจรับอุทธรณ์ที่ส่งมาให้นั้นได้⁷⁶

3.5.4 รูปแบบผู้พิพากษา

ผู้พิพากษาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบ⁷⁷ มีคุณสมบัติ ดังนี้

3.5.4.1 ผู้พิพากษา แต่งตั้งจากข้าราชการตุลาการ ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

3.5.4.2 ผู้พิพากษาสมทบ โดยหลักไม่จำเป็นต้องเป็นนักกฎหมายแต่เป็นบุคคลภายนอกผู้มีคุณสมบัติพิเศษตามที่กฎหมายกำหนด ตามที่ปรากฏในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติจัดตั้ง

⁷⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 45

⁷⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 43

⁷⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 44

⁷⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 12

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ก็คือ ต้องเป็นผู้ซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เนื่องจากคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาและคดีแพ่งทั่วไปและจะต้องได้รับการเสนอชื่อเพื่อทรงพระกรุณาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิทางทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งคณะกรรมการตุลาการคัดเลือกจากบุคคลผู้มีคุณสมบัติตามกฎหมาย ดังต่อไปนี้

- (1) มีสัญชาติไทย
 - (2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีบริบูรณ์
 - (3) ได้รับการอบรมในเรื่องความมุ่งหมายของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและหน้าที่ตุลาการมาแล้วตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง
 - (4) มีความรู้ความชำนาญทางทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ
 - (5) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือ บกพร่องในศีลธรรมอันดี
 - (6) ไม่เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว
 - (7) ไม่เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
 - (8) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบหรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบ หรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง
 - (9) ไม่เป็นข้าราชการการเมือง กรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการอัยการ ข้าราชการตำรวจ หรือทนายความ
- อยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี พ้นตำแหน่งแล้วรับเลือกใหม่อีกได้
- ก่อนเข้ารับหน้าที่จะต้องปฏิญาณตนต่อหน้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศกลางจะปฏิบัติหน้าที่โดยเที่ยงธรรมและรักษาความลับในราชการ⁷⁸

⁷⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 15

การพ้นจากตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ออกตามวาระ ตาย ลาออก ขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามที่กล่าวมาแล้ว ขาดการปฏิบัติหน้าที่ 3 ครั้งติดต่อกันโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมแก่การเป็นผู้พิพากษาสมทบ

การพ้นจากตำแหน่ง เพราะตายหรือลาออกจะต้องนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ แต่การพ้นจากตำแหน่งเพราะขาดคุณสมบัติ ขาดการปฏิบัติหน้าที่ หรือประพฤติตนไม่เหมาะสม จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ⁷⁹

เมื่อตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบว่างลงโดยเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามวาระ จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลอื่นซึ่งคณะกรรมการตุลาการคัดเลือกแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ เว้นแต่จะเหลือระยะเวลาไม่ถึง 180 วัน จะไม่แต่งตั้งบุคคลแทนก็ได้ ผู้ได้รับแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งเท่าระยะเวลาของผู้ที่ตนแทน⁸⁰

ในระหว่างยังไม่มี การแต่งตั้งคนแทน ให้ผู้ที่พ้นจากตำแหน่งตามวาระคงอยู่ปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อน และให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีจนกว่าจะเสร็จคดีนั้น แต่ไม่เกิน 60 วัน นับแต่วันที่ครบกำหนดออกตามวาระ⁸¹

3.5.5 อำนาจพิจารณาพิพากษาคดี

อำนาจผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศอาจแบ่งได้เป็น 3 กรณี ดังนี้

3.5.5.1 ผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบ

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง จะต้องมิผู้พิพากษาไม่น้อยกว่า 2 คนและผู้พิพากษาสมทบอีก 1 คน จึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้ การทำ

⁷⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 16

⁸⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 17

⁸¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 18

คำพิพากษาหรือคำสั่งให้บังคับตามเสียงข้างมาก เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 140(2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 184 เสียงข้างมากไม่จำเป็นต้องเป็นผู้พิพากษาเสมอไป อาจเป็นผู้พิพากษากับผู้พิพากษาสมทบเห็นพ้องกัน ส่วนผู้พิพากษาอีกคนหนึ่งไม่เห็นด้วยก็มีสิทธิทำความเห็นแย้ง

3.5.5.2 ผู้พิพากษาคนเดียว

ผู้พิพากษาคนเดียวคนใดของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจกระทำการใดๆ อันเกี่ยวข้องกับคดีที่มีใช่เป็นการนั่งพิจารณาและพิพากษาคดี⁸² เช่น เห็นหมายสั่งคำร้องคำขอ ให้เลื่อนการพิจารณา หรือสั่งงดสืบพยาน การสืบพยานหรือไต่สวนพยานหลักฐาน จะต้องประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 2 คน และผู้พิพากษาสมทบ 1 คนเสมอ

3.5.5.3 ผู้พิพากษาสมทบ

ผู้พิพากษาสมทบ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาร่วมเป็นองค์คณะกับผู้พิพากษาแต่ไม่มีอำนาจกระทำการใดๆ อันเกี่ยวข้องกับคดีที่มีใช่เป็นการนั่งพิจารณาและพิพากษาคดี เช่น เห็นหมายสั่งคำร้องคำขอ ให้เลื่อนการพิจารณา เป็นต้น

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 บัญญัติให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางหรือผู้ทำการแทนกำหนดเวรปฏิบัติกร⁸³ของผู้พิพากษาสมทบซึ่งจะต้องปฏิบัติหน้าที่⁸⁴ ทั้งนี้เพื่อให้ครบองค์คณะให้มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่รับฟ้องและจำเลยรับสารภาพ

⁸² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 20

⁸³ เวรปฏิบัติกร หมายถึง การกำหนดองค์คณะประจำวันในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มาฟ้องต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางในวันนั้นๆ โดยเป็นคดีที่จำเลยรับสารภาพ

⁸⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 22 วรรคแรก

นอกจากมีอำนาจแล้ว ผู้พิพากษาสมทบมีหน้าที่กล่าวคือ เมื่อนั่งพิจารณาคดีใดจะต้องพิจารณาคดีนั้นจนเสร็จ⁸⁵ ทั้งนี้ เพื่อจะได้เห็นพยานเบิกความตามหลักพยานโดยตรงแต่ถ้าผู้พิพากษาสมทบไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้เพราะเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศต้องจัดผู้พิพากษาสมทบอื่นปฏิบัติหน้าที่แทนได้⁸⁶

ผู้พิพากษาสมทบ จะได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่น เป็นครั้งคราวเมื่อไปปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา (โปรดดูภาคผนวก ง.)

3.5.6 การคัดค้านผู้พิพากษา

ผู้พิพากษาอาจถูกคัดค้านได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 11 ผู้พิพากษาสมทบ ก็อาจถูกคัดค้านได้เช่นกัน ถ้าผู้พิพากษานั้น

- (1) มีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องกับคดี หรือ
 - (2) เป็นญาติทางสายเลือดหรือทางสมรสอยู่กับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือ
 - (3) ถูกอ้างเป็นพยานในคดีนั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้รู้เห็น หรือในฐานะผู้เชี่ยวชาญหรือ
 - (4) เป็นผู้แทนหรือทนายของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาแล้ว หรือ
 - (5) เคยนั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลอื่นมาแล้ว หรือเคยเป็นอนุญาตตุลาการตัดสินคดีนั้นมาแล้ว
 - (6) ผู้พิพากษานั้น หรือคนของผู้พิพากษา ไม่ว่าจะเป็นคนใกล้ชิดหรือภริยา กำลังพิพาทกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดีนั้นเป็นอีกคดีหนึ่ง ไม่ว่าจะอยู่ในศาลนั้นเองหรือในศาลอื่น หรือ
 - (7) เหตุประการอื่นอันจะทำให้ผู้พิพากษานั้นมีอคติต่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดี⁸⁷
- การคัดค้าน ต้องทำเป็นคำร้อง (เพื่อศาลจะได้ใช้เป็นหลักฐานตัดสินว่า) ขอให้ผู้พิพากษาออกไปจากการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น⁸⁸

⁸⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 22 วรรคสอง

⁸⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 22 วรรคสาม

⁸⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 11

⁸⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 13

นอกจากนี้ ผู้พิพากษาสมทบอาจมีความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการประพฤติมิชอบ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 201 หรือมาตรา 202 ได้หากรับสินบนหรือประพฤติผิดหน้าที่ เนื่องจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามประมวลกฎหมายอาญา และผู้พิพากษาสมทบอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติว่าด้วยวินัยและการรักษาวินัย สำหรับข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการโดยอนุโลม⁸⁹

3.5.7 หลักความสะดว

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เป็นศาลที่มีความชำนาญเป็นพิเศษ การพิจารณาพิพากษาคดีจึงควรจะต้องมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมด้วย ดังนั้น หลักความสะดวจะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วแล้วความเที่ยงธรรมก็จะเกิดขึ้น มีผู้กล่าวว่าปัจจัยแห่งความยุติธรรม มี 4 ประการได้แก่ สะดวรวดเร็ว ไม่ลำเอียง และสิ้นเปลืองน้อย⁹⁰

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 และข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติวิธีดำเนินการให้บรรลุหลักความสะดวไว้ ดังนี้

3.5.7.1 การสืบพยานหลักฐานไว้วางหน้า

ผู้ใดอาจขอให้สืบพยานก่อนคดีมาถึงศาล หรือเมื่อคดีมาถึงศาลแล้วก็ได้เพราะเกรงว่าพยานหลักฐานที่จะต้องอ้างอิงจะสูญหาย เช่น พยานกำลังจะตายหรือยากแก่การนำมาเมื่อคดี

⁸⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 24 และ มาตรา 25

⁹⁰ สถิตย์ เล็งไธสง, ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2540), น.43.

เกิดขึ้น เช่น พยานเป็นชาวต่างชาติกำลังจะเดินทางออกนอกประเทศ จะใช้มากในคดีอาญาที่พยานเป็นนักทศนาจร

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 28 วรรคแรกบัญญัติไว้ ดังนี้

มาตรา 28 วรรคแรก บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใดเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนอาจต้องอ้างอิงในภายหน้าจะสูญหายหรือยากแก่การนำมาเมื่อมีคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้น หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดในคดีเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนจำนองจะอ้างอิงจะสูญหายเสียก่อนที่จะนำมาสืบหรือเป็นการยากที่จะนำมาสืบในภายหลังก บุคคลนั้นหรือคู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ โดยทำเป็นคำร้องขอหรือคำร้องให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันที”

นอกจากนี้ หากเป็นกรณีฉุกเฉิน เช่น พยานกำลังจะเดินทางออกนอกประเทศ ผู้ร้องจะขอให้ศาลสั่งให้ยึดหรืออายัดเอกสารหรือวัตถุที่ใช้เป็นพยานหลักฐานหรือขอให้สืบไว้ล่วงหน้าไว้ก่อนโดยมีเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้⁹¹

3.5.7.2 อำนาจเหนือศาลธรรมดา

ในคดีอาญา กรณีเป็นความผิดตามกฎหมายหลายบท และบทใดบทหนึ่งอยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศรับฟ้องข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลอาญาทั่วไปได้ด้วย⁹² ตัวอย่างเช่น จำเลยปลอมเครื่องหมายการค้าของผู้เสียหายอยู่ในอำนาจศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ขณะเดียวกันจำเลยก็ปลอมเอกสารด้วย ซึ่งอยู่ในอำนาจศาลอาญาทั่วไป ดังนั้น ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศรับฟ้องข้อหาปลอมเอกสารได้ด้วย

⁹¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 29 วรรคแรก

⁹² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 35

หากเป็นกรณีความผิดหลายกรรมต่างกัน ในความผิดเกี่ยวเนื่องกันและบางกรรมไม่อยู่ในอำนาจศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ให้เป็นดุลพินิจศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะรับฟ้องข้อหาที่ไม่อยู่ในอำนาจของตนไว้พิจารณาพิพากษาด้วยก็ได้⁹³

3.5.7.3 ฟ้องคดีด้วยวาจา

คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่โดยปกติอยู่ในอำนาจของศาลแขวง โจทก์อาจฟ้องด้วยวาจาต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศได้ แต่ในทางปฏิบัติ โจทก์จะมีบันทึกการฟ้องด้วยวาจาประกอบ ไม่ได้ฟ้องด้วยวาจาแท้ๆ⁹⁴

3.5.7.4 คุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้อง

การขอให้คุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้องเป็นการคุ้มครองประโยชน์ของคู่ความฝ่ายที่ขอ ก่อนฟ้องคดีทำนองเดียวกับคำขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในทางสากลเรียกว่า Interlocutory Injunction ตาม TRIPS⁹⁵ การขอให้คุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้องนำมาใช้บังคับแก่คดีอาญาด้วย

3.5.7.5 การรับฟังพยานหลักฐาน ได้แก่

การประชุมทางจอภาพ จะมีผลเท่ากับพยานมานั่งเบิกความในศาล ซึ่งรวดเร็วกว่าส่ง ประเด็นไปสืบ⁹⁶

การรับฟังข้อมูลคอมพิวเตอร์ยังรวมถึงการรับฟังข้อมูลที่บ้านทักไว้ หรือได้มาจาก ไมโครฟิล์ม สื่อบันทึกทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นๆด้วย⁹⁷

⁹³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 36

⁹⁴ วังติงสมิตร, กฎหมายศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2541), น. 37.

⁹⁵ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 12 และข้อ 42

⁹⁶ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 32

⁹⁷ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 33 ถึงข้อ 36

ศาลมีอำนาจรับฟังพยานบอกเล่าทุกชนิดทั้งที่เป็นพยานบุคคล เอกสารและอื่นๆ แต่ให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานประกอบพยานหลักฐานอื่นเท่านั้น⁹⁸

นอกจากนี้ สามารถใช้บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลก็ได้ แต่จำกัดเฉพาะในเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการพิสูจน์การกระทำความผิดของจำเลยโดยตรงทั้งนี้ คู่ความต้องร้องขอและศาลมีคำอนุญาตก่อน⁹⁹ จะรับรองว่าเอกสารนั้นได้ทำขึ้นต่อหน้าตน ดังนั้นเอกสารดังกล่าวจึงเป็นคำพูดของพยาน โดยไม่มีการซักถามของคู่ความเอกสารดังกล่าวจึงมีน้ำหนักระดับหนึ่งเท่านั้น อาจมีข้อเท็จจริงบางอย่างซ่อนเร้นอยู่ เพราะขาดการซักถามโดยคู่ความโดยเฉพาะการถามค้านจึงจำกัดการรับฟังของศาลเพียงเฉพาะข้อเท็จจริงที่ไม่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลยโดยตรง¹⁰⁰

3.5.7.6 ฟ้องต่อศาลจังหวัด

ในกรณีที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศภาคังยังไม่ได้เปิดทำการในท้องที่ใด เมื่อโจทก์ยื่นคำฟ้องต่อศาลจังหวัดตามมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ให้โจทก์จัดทำสำเนาคำฟ้องสำหรับศาลจังหวัดด้วยหนึ่งชุด และถ้าคำฟ้องถูกต้องตามกฎหมายให้ศาลจังหวัดดำเนินการ ต่อไปนี้

(1) ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ให้ศาลจังหวัดส่งต้นฉบับคำฟ้องมายังศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางโดยเร็ว เพื่อให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางกำหนดวันเวลา และศาลที่จะนั่งไต่สวนมูลฟ้องตามความเหมาะสมและศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศต้องแจ้งศาลจังหวัด เพื่อให้แจ้งกำหนดวันเวลาและศาลที่จะนั่งไต่สวนมูลฟ้องนั้นให้โจทก์ทราบโดยเร็ว แต่หากคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันให้จัดการตาม(2)

(2) ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ให้ศาลจังหวัดส่งสำเนาคำฟ้องแก่จำเลยรายตัวไปอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง สอบถามคำให้การของจำเลย และส่งต้นฉบับคำฟ้องพร้อมกับคำให้การของจำเลย ถ้าหากมีมายังศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางโดยเร็ว เพื่อให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีคำสั่งไต่สวนมูลฟ้อง

⁹⁸ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 37

⁹⁹ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 49

¹⁰⁰ สถิติย เล็งไธสง, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 90, น.88.

หรือประทับฟ้อง แล้วนำเสนออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง เพื่อกำหนดวันเวลาที่จะนั่งไต่สวนมูลฟ้อง หรือนั่งพิจารณาและพิพากษาคดีตามความเหมาะสมและให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง แจ้งให้ศาลจังหวัดทราบและดำเนินการโดยเร็ว เพื่อแจ้งให้คู่ความทราบกำหนดวัน เวลาและศาลที่จะนั่งไต่สวนมูลฟ้อง หรือนั่งพิจารณาและพิพากษาคดีนั้น กับเพื่อให้ได้ตัวจำเลยมาศาลตามกำหนดนัด

ในกรณีตาม (2) หากจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องและเป็นคดีที่ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานได้ ศาลจังหวัดและศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง จะใช้วิธีการติดต่อกันทางโทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศอื่น ในการติดต่อระหว่างกันให้มากที่สุด เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาและพิพากษาคดีสามารถกระทำได้ในวันที่จำเลยให้การรับสารภาพนั้นหรือในวันทำการปกติถัดไป ทั้งนี้ จะต้องไม่ทำให้เป็นการเสื่อมเสียสิทธิของจำเลยในการได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว¹⁰¹

3.5.7.7 พิจารณาลับและการห้ามโฆษณา

หลักในการพิจารณาคดีอาญาจะต้องทำในศาลโดยเปิดเผยและต่อหน้าคู่ความที่มาศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 และ มาตรา 176 เพื่อให้โอกาสแก่คู่ความโดยเฉพะจำเลยในวันที่จะได้แย้งคัดค้านและให้เกิดอำนาจตรวจสอบและถ่วงดุล (Check add Balance) แต่การดำเนินคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศได้ยกเว้นหลักการพิจารณาโดยเปิดเผยเพื่อความเหมาะสม หรือคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ หรือเพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่ธุรกิจการค้าระหว่างประเทศของคู่ความ แต่อย่างไรก็ตามคำสั่งหรือคำพิพากษาชี้ขาดคดีของศาลต้องอ่านในศาลโดยเปิดเผย¹⁰²

¹⁰¹ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 44

¹⁰² ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 24

3.5.7.8 ศาลอื่นสืบพยานแทน

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจดุลพินิจในการให้ศาลอื่นหรือเจ้าพนักงานศาลทำการสืบพยานหลักฐานส่วนใดส่วนหนึ่งแทนได้ การสืบพยานหลักฐานดังกล่าวจะกระทำให้ศาลหรือนอกศาลก็ได้¹⁰³

ในการให้ศาลอื่นสืบพยานแทนนี้ น่าจะหมายถึงการส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่น¹⁰⁴ เป็นการยกเว้นหลักพยานโดยตรงที่มีความหมายว่าการสืบพยานเป็นหน้าที่ของศาล

จากการศึกษา จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไปและเป็นการดำเนินคดีอาญาที่ยกเว้นหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แก่ หลักการพยานโดยตรงในการให้ศาลอื่นสืบพยานแทน หรือยกเว้นหลักเปิดเผย ที่หมายถึงการพิจารณาคดีในศาลต้องกระทำโดยเปิดเผย คือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าฟังได้ด้วย การพิจารณาลับแม้จะไม่ทุกคดีแต่ก็กระทำได้ง่ายกว่าการดำเนินคดีอาญาทั่วไปแต่อย่างไรก็ตาม คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษว่าคดีอาญาทั่วไปตามที่กล่าวมาแล้ว จึงจำเป็นต้องใช้บทบัญญัติพิเศษเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คู่ความเพื่อให้เกิดความรวดเร็วและเป็นธรรมยิ่งขึ้น แต่ยังมีข้อถกเถียงทางวิชาการถึงการดำเนินคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศหลายประการว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ซึ่งผู้ทำการศึกษาจะได้ทำการวิเคราะห์และแสดงเหตุผลและความน่าจะเป็นในบทต่อไป

และจากการศึกษาในบทที่ 3 ว่าด้วยบทบาทผู้พิพากษาสมทบในศาลไทย พบว่าศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีโครงสร้างของศาล 2 ชั้น คือ ศาลชั้นต้นและศาลฎีกาทำให้การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศต้องอุทธรณ์โดยตรงไปยังศาลฎีกา การอุทธรณ์คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย เว้นแต่ต้องห้ามตามกฎหมาย ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีองค์คณะประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 2 คน และผู้พิพากษาสมทบ 1 คน มีอำนาจพิจารณาพิพากษาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีวิธีพิจารณาคดีความตามหลักความสะดวก จึงมีการดำเนินคดีลักษณะพิเศษตามที่กล่าวแล้วข้างต้น

¹⁰³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 21

¹⁰⁴ วส ดิงสมิตร, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 94, น.31.

ผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานมีความแตกต่างกับผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ กล่าวคือ ผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งเท่านั้น เพราะคดีอาญาที่เกี่ยวข้องระหว่างนายจ้างและลูกจ้างอยู่ภายใต้อำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั่วไป องค์คณะในคดีแรงงานมีผู้พิพากษาสมทบ 2 คน จากฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างฝ่ายละ 1 คน นอกจากนี้ อำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ยังแตกต่างกับศาลแรงงานและศาลภาษีอากร กล่าวคือ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญา แต่ศาลแรงงานและศาลภาษีจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีแพ่งเท่านั้น เนื่องจากคดีแรงงานไม่ใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องอาญา (โปรดดูหัวข้อ 3.4.4) ในขณะที่ ศาลภาษีอากรไม่ค่อยมีปัญหายุ่งยากมากนัก เพราะคดีอาญาของศาลภาษีอากรจะเป็นเรื่องของข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับว่ามีเจตนาหลบเลี่ยงภาษีเท่านั้น จึงสามารถแยกคดีอาญามาพิจารณาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั่วไปได้